

MANAGEMENTUL EDUCAȚIEI INCLUZIVE ÎN REPUBLICA MOLDOVA

CZU 376.07(478)

Andrei PAVALOI*
Elena BĂDĂRĂU**

Rezumat: Scopul acestui articol constă în argumentarea teoretică și practică, precum și elaborarea unor recomandări privind integrarea copiilor cu cerințe educaționale speciale în procesul de învățământ. Scopul s-a realizat prin următoarele obiective: formarea viziunii de ansamblu asupra celor mai importante concepte, definiții, principii privind educația incluzivă și asupra cadrului legislativ și de politici în domeniu; achiziționarea de cunoștințe și formarea capacității de orientare în nivelurile managementului educației incluzive și de determinare a rolurilor și responsabilităților subiecților implicați în implementarea educației de calitate; familiarizarea cu particularitățile de dezvoltare a copilului cu cerințe educaționale speciale și cu modalitățile de valorificare a acestora în procesul incluziunii; cunoașterea și înțelegerea esenței și modalităților de proiectare/elaborare/aplicare a adaptărilor în procesul incluziunii copiilor cu cerințe educaționale speciale, la nivel de municipiu; formarea competențelor de identificare, proiectare și aplicare a celor mai adecvate tehnologii didactice în organizarea procesului educațional incluziv, în cadrul Direcției Generale Educație, Tineret și Sport a Consiliului Municipal Chișinău.

Cuvinte chee: educație incluzivă, managementul educației incluzive, copil cu cerințe educaționale speciale, incluziune socială, asistență psihopedagogică, plan educațional, eficiență.

MANAGEMENT OF INCLUSIVE EDUCATION IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA

Summary: The purpose of this article consists in the theoretical and practical argumentation, as well as the development of some recommendations regarding the integration of children with special educational requirements

* **Andrei PAVALOI**, magistrul, Șef adjunct, Direcția Generală, Educație, Tineret și Sport, Consiliului municipal Chișinău, andreipavaloi@gmail.com

** **Elena BĂDĂRĂU**, dr.conf.univ., USM, Facultatea de Științe Economice, el.badarau@gmail.com

in the education process. The goal was achieved through the following objectives: forming an overview of the most important concepts, definitions, principles regarding inclusive education and the legislative and policy framework in the field; the acquisition of knowledge and the formation of the ability to guide in the management levels of inclusive education and to determine the roles and responsibilities of the subjects involved in the implementation of quality education; familiarization with the particularities of the development of the child with special educational requirements and with the ways of capitalizing on them in the process of inclusion.

Keywords: inclusive education, inclusive education management, child with special educational needs, social inclusion, psychopedagogical assistance, educational plan, efficiency.

Întroducere. Evoluția educației, a conceptelor și principiilor privind dezvoltarea continuă a acesteia a cunoscut o istorie sinuoasă, marcată de reformarea sistemelor sau a unor elemente ale acestora. Reformele au fost condiționate și de diferitele schimbări de ordin economic și socio-cultural care au generat, pe lângă efectele pozitive, repercusiuni cu impact negativ asupra exercitării plenare a drepturilor omului: marginalizare, izolare, excludere. Fenomenele marginalizării și excluziunii sociale, condiționate de segmentarea pe criterii economice, sărăcia fiind considerată principala cauză, cumulate cu factori de ordin social și cultural, precum și de factori personali precum demotivare sau dizabilitate, au afectat cohorte întregi de populație, de diferite vârste, inclusiv copii.

O manifestare evidentă a fenomenului excluderii este accesul redus la educație sau lipsa totală a acestuia. Excluderea de la educație nu înseamnă doar faptul că anumite categorii de copii nu sunt înrolați într-o instituție de învățământ. Fenomenul este multidimensional și ia diferite forme și expresii:

- Excluderea de la accesul la o instituție/program de educație. Dizabilitatea sau alte deficiențe de dezvoltare sunt privite ca motive serioase pentru accesul la educație, provoacă discriminare, prejudecăți, agresiune. Drumurile, clădirile sălile de studiu inadecvate nu permit accesul fără bariere. De asemenea, la unele niveluri de învățământ, taxele de studiu și altele aferente pot constitui impedimente serioase de acces.

- Excluderea de la experiențele de învățare semnificative. Instituțiile educaționale nu dețin resursele necesare pentru a răspunde cerințelor specifice ale celor ce învață. Procesul de predare și învățare nu este adaptat stilului și potențialului de învățare al copiilor, fapt care îi face să treacă prin experiențe negative și descurajante.
- Excluderea de la recunoașterea rezultatelor învățării. Rezultatele în învățare dobândite în cadrul unui proces adaptat și/sau non-formal nu sunt recunoscute, sunt considerate ne semnificative, nu sunt admisibile pentru certificare și nu permit accesul la alte oportunități de învățare.
- Excluderea de la perspectivele de viață necesare pentru învățare. Foarte mulți copiii locuiesc în condiții neadecvate pentru sănătate și bunăstare, în condiții de nesiguranță sau siguranță limitată: locuințe necorespunzătoare, alimentație inadecvată sau chiar lipsa acesteia, lipsa obiectelor de vestimentație, a altor obiecte strict necesare.
- Excluderea de la contribuția, prin competențele dobândite în rezultatul învățării, la dezvoltarea comunității și societății. Calificările obținute sunt considerate de mică valoare, neimportante și nerelevante. Oportunitățile de muncă care corespund domeniului studiat sau de muncă în general sunt limitate. Ia naștere discriminarea care duce la excluziune socială, în general.

Răspunsul cel mai adecvat pentru fenomenul excluderii de la educație este incluziunea sau educația incluzivă, aceasta fiind precondiția de bază pentru eliminarea discrepanțelor și edificarea societăților moderne.

Declarația de la Salamanca statuează că: „școlile trebuie să includă toți copiii, indiferent de condițiile fizice, intelectuale, sociale, emoționale, lingvistice sau de altă natură ale acestora. Școlile trebuie să includă, în egală măsură, copiii cu dizabilități și pe cei supradotați, copiii străzii și pe cei încadrați în muncă, copiii aparținând populațiilor care locuiesc în zone greu accesibile sau ducând o viață nomadă, copiii aparținând minorităților lingvistice, etnice sau marginalizate” [1, pag 50].

În Declarație se mai menționează că școlile incluzive sunt cele mai utile mijloace de combatere a discriminării, creând comunități primitoare, construind o societate incluzivă și oferind educație pentru toți. Anume școlile furnizează o educație utilă pentru majoritatea copiilor, cresc eficiența și, în ultimă instanță, rentabilitatea întregului sistem educațional.

Principiile de bază care guvernează organizarea instituțională și funcționarea școlii incluzive se referă la următoarele:

1. Întreaga comunitate școlară împărtășește principiile și valorile incluziunii. La nivel de instituție de învățământ există un consens general privind dreptul și asigurarea accesului tuturor copiilor la educație. Școala își asumă angajamentul pentru incluziunea sau dezvoltarea copiilor cu CES și pentru realizarea unui proces educațional de calitate, incluziv și centrat pe potențialul și necesitățile copiilor.

2. Școala acceptă și valorifică diversitatea umană. Copiii cu CES au diferite abilități, particularități, stiluri și necesități în învățare, luate în considerare de către instituția de învățământ, care proiectează și realizează procesul educațional ținând seama de diversitatea copiilor.

3. Școala își asumă angajamentul pentru a sprijini toți copiii. Școlile de toate nivelurile au responsabilitatea de a integra în politicile și practicile instituționale principiile incluziunii. Prioritățile fiecărei instituții vor fi stabilite în rezultatul analizei situației concrete a fiecărui copil și a instituției, în general. Politicile și practicile instituționale nu vor fi rigide și prescriptive, vor admite flexibilitate și adaptare continuă la necesitățile copiilor. Școlile se angajează în procese de autoevaluare sau evaluare pentru măsurarea gradului de incluziune.

4. Educația incluzivă este încorporată în toate tipurile de planificări realizate la nivelul școlii. Principiile EI vor fi reflectate în documentele de dezvoltare instituțională strategică și operațională, în planurile subdiviziunilor structurale, ale serviciilor de suport, ale angajaților. Administrația școlii realizează periodic analiza implementării planurilor, identifică noi priorități și re-planifică activitatea. Astfel, dezvoltarea EI devine un proces continuu și dinamic: nu există un punct până la care se realizează incluziunea, există abordarea generală care ghidează permanent toate procesele școlare.

5. Școala promovează educația incluzivă și beneficiile acesteia. Instituția de învățământ ca entitate și toți subiecții ei sunt adepții filozofiei incluziunii și, pe lângă faptul că o implementează în toate procesele instituționale, promovează valorile incluziunii la nivel de comunitate. Se organizează evenimente extrașcolare cu implicarea membrilor comunității, sunt diseminate bune practici și experiențe pozitive.

Metodologia cercetării. Instituția incluzivă este accesibilă tuturor copiilor atât sub aspect fizic, cât și curricular, prin sisteme de sprijin și de comunicare; este deschisă, tolerantă, prietenoasă, democratică, valorifică și integrează toți copiii, tinerii, adulții, adaptându-se continuu la diversitatea cerințelor educaționale, la particularitățile de învățare și de dezvoltare ale fiecăruia.

Educația incluzivă prevede diverse tipuri de organizare. În învățământul formal, incluziunea se va realiza, în funcție de dimensiunea instituției, de condițiile și resursele existente, prin încadrarea individuală a copilului cu cerințe educaționale speciale în clasa/grupa din învățământul general sau prin crearea claselor/grupelor incluzive în cadrul instituțiilor de învățământ general. În scopul susținerii incluziunii, în instituțiile de învățământ general vor fi create servicii de asistență psihopedagogică a copiilor, tinerilor.

Educația incluzivă se poate realiza și prin alte forme:

- centre de resurse;
- centre de zi pentru copii și tineri cu dizabilități severe;
- centre comunitare.

Dezvoltarea educației incluzive se bazează pe un proces continuu de evaluare a instituției și sistemului de învățământ, urmărindu-se perfecționarea permanentă a acestora, în vederea asigurării dreptului și accesului la educație pentru toți copiii, tinerii și adulții.

Strategia educației incluzive este implementată în următoarele etape:

- a) 2011 – 2012: elaborarea cadrului normativ de dezvoltare a educației incluzive;
- b) 2013 – 2016: pilotarea modelelor de educație incluzivă;
- c) 2017 – 2020: realizarea la scară largă a prezentului Program;
- d) 2022 – 2027: programul de dezvoltare a educației incluzive.

Programul de dezvoltare a educației incluzive în Republica Moldova pentru anii 2022-2027 va aborda egalitatea de șanse și a accesului la educație de calitate pentru fiecare copil, tânăr, adult (inclusiv celor cu CES și/sau dizabilități) la toate nivelurile educaționale și a dezvoltării unui sistem educațional incluziv, va descrie mecanismul de realizare a acestuia în perioada anilor 2022-2027 și va preciza impactul așteptat asupra educației, statului și a societății [2, pag 20]

Promovând tendința generală de a trece de la sisteme paralele de educație, învățământ de masă și învățământ special, la un singur sistem de educație incluzivă, care să ofere tuturor acces la educație adecvată nevoilor specifice. Toți copiii au dreptul la educație. Asigurarea și respectarea dreptului la educație decurge din drepturile fundamentale ale omului și definește calitatea societăților moderne.

Cu toate acestea, considerăm că este nevoie de o regândire a strategiei ulizării mijloacelor bugetare pentru promovarea și asigurarea educației incluzive. Practica dovedește că mecanismul de finanțare existent nu este suficient de echitabil din câteva motive:

- abordează doar nivelul primar și secundar de educație;
- alocațiile pentru educația incluzivă sunt direcționate doar în scopul creării/asigurării funcționalității centrelor de resurse și salarizării cadrului didactic de sprijin, respectiv nu răspunde și nu acoperă integral cerințele educaționale ale copiilor incluși;
- necesitățile specifice de acces, dotare a procesului educațional, transport, asistență psihologică, logopedică, reabilitare, kinezoterapie, nu sunt acoperite financiar, deși, formal, sunt garantate de stat;
- fondurile destinate educației incluzive sunt ulizate, de către autoritățile unităților administrativ-teritoriale, în alte scopuri.

Ratificarea Convenției ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități (2010) de Republica Moldova a impulsionat schimbări ulterioare în sistemul educațional și anume în promovarea educației incluzive. Ratificarea acestui document presupunea reformarea politicii statului în domeniul dizabilității. Ca urmare, au fost aprobate „Strategia de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități” (2010-2013) și „Programul de dezvoltare a educației incluzive în Republica Moldova pentru anii 2011-2020” aprobat prin Hotărârea Guvernului R. Moldova nr. 523 din 11.07.2011 [3, pag 22].

Cadrul legal din Republica Moldova corespunde standardelor internaționale; conceptul privind dezvoltarea educației incluzive aprobat și reflectat în documentele de politici servește un cadru general de includere a tuturor copiilor cu risc mare de excludere; se bazează pe principiul educației pentru toți, având scopul de a valorifica potențialul de învățare a fiecărui copil.

Se atestă voință politică raliată cu practicile incluzive, angajamentul activ al reprezentanților diferitor agenții internaționale, precum și a agențiilor non-guvernamentale în implementarea educației incluzive.

În scopul implementării educației incluzive au fost create servicii de suport la nivel național Centrul Republican de Asistență Psihopedagogică, la nivel raional Serviciul de Asistență Psihopedagogică, la nivel instituțional, Centre de Resurse, comisii interdisciplinare, care au ca scop incluziunea copiilor cu CES în școlile generale. Serviciile de suport create se bucură de o popularitate în fața beneficiarilor.

Cadrul didactic de sprijin este o poziție nouă care a fost introdusă în Clasificatorul Ocupațiilor din Republica Moldova.

Ca urmare a politicilor de incluziune implementate în sistemul educațional din Republica Moldova în perioada 2013-2014, 3500 elevi cu CES studiau în 400 instituții generale de învățământ; 2920 copiii au fost instruiți în baza PEI. În perioada 2013-2014 77 elevi cu CES din 14 unități teritorial-administrative au absolvit instituțiile generale de învățământ.

Se atestă o îmbunătățire a atitudinilor membrilor societății față de copiii cu CES. Atitudinea colegilor față de copiii cu CES depinde de tipul de dizabilitate al acestora, ei având o atitudine mai înțelegătoare și protectivă față de copiii cu probleme fizice.

Incluziunea copiilor cu CES în școlile generale a fost posibilă datorită eforturilor comune ale tuturor partenerilor de la nivel central, local, unitatea școlară, precum și activității ONG-urilor: CCF Moldova, Keystone Human Services International Moldova Association, AO Lumos, AO Parteneriate Pentru Fiecare Copil, ONG Speranța și ONG Femeia și Copilul, Protecție și Sprijin, dar și a activităților de pregătire a acestui proces, reflectat în promovarea conceptului școlii prietenoase copilului; pedagogiei centrate pe copil, implementate cu suportul UNICEF; formarea inițială și continuă a cadrelor didactice; elaborarea suporturilor metodologice pentru implementarea PEI și a instrucțiunilor privind evaluarea și certificarea copiilor cu CES; aprobarea Programului de dezvoltare a educației incluzive, și a Codului Educației, care conțin stipulări referitoare la implementarea educației incluzive.

Analiza implementării educației incluzive a evidențiat eficacitatea instruirilor organizate de ONG-uri în domeniu și impactul acestora

asupra atitudinilor generale a tuturor actorilor de la toate nivelele în implementarea educației incluzive.

În Republica Moldova managementul implementării educației incluzive atestă un proces progresiv. Pentru implementarea cu succes a educației incluzive, este necesară instituirea unui sistem de management care asigură mecanisme de participare și colaborare intersectorială.

Procesul de implementare, la nivel central, a educației incluzive presupune realizarea consecutivă a unui șir de activități:

- elaborarea și aprobarea unui plan de acțiuni pentru implementarea Programului de dezvoltare a educației incluzive;
- elaborarea/armonizarea cadrului normativ privind educația incluzivă;
- elaborarea mecanismelor de colectare, monitorizare, sintetizare a datelor cu privire la ratele de participare la educație a tuturor copiilor, după vîrstă, sex, dizabilitate, etnie, regiune, venit;
- inițierea și realizarea studiilor speciale pentru evaluarea rezultatelor Strategiei „Educație pentru toți” și racordarea acestora la obiectivele educației incluzive;
- realizarea studiilor privind excluderea și problemele incluziunii, tipurile politicilor incluzive existente, programele, proiectele și bugetele alocate în acest scop în cadrul instituțiilor guvernamentale, societății civile, agențiilor internaționale, donatorilor;
- pilotarea modelelor de educație incluzivă;
- instituirea unui organ consultativ pentru coordonarea la nivel național a dezvoltării educației incluzive;
- implicarea asociațiilor părinților și pedagogilor, sindicatelor de ramură în implementarea/promovarea educației incluzive la nivel de raion, comunitate, școală, clasă;
- elaborarea bazei de date privind resursele umane, oameni de știință, cadre didactice, organizații neguvernamentale, și resursele materiale disponibile pentru susținerea implementării educației incluzive;
- integrarea obiectivelor educației incluzive în politicile sociale actuale;
- reconsiderarea principiilor și metodologiei de evaluare a copilului și reformarea structurilor de evaluare a dezvoltării copilului;

- crearea cadrului metodologic pentru evaluarea activității instituțiilor de învățământ general din perspectiva educației incluzive;
- constituirea rețelelor naționale de cooperare și suport pentru implementarea educației incluzive;
- inițierea și realizarea campaniilor de sensibilizare a opiniei publice referitor la educația incluzivă, promovarea bunelor practici.

La nivelul instituției de învățământ, vor fi întreprinse următoarele:

- constituirea grupului de coordonare și informare în domeniul educației incluzive;
- elaborarea planului de dezvoltare a instituției din perspectiva educației incluzive;
- reorganizarea structurilor funcționale ale școlii și adaptarea acestora la necesitățile copiilor;
- formarea mediului școlar, administrația școlii, copiii, cadre, părinți;
- informarea și acordarea suportului cadrelor didactice din perspectiva educației incluzive, principii, metode, tehnici, activități practice;
- aplicarea noilor modalități de activitate didactică și reconsiderarea relațiilor cadru didactic-copil, adaptarea curriculară și didactico-metodică, adaptarea infrastructurii;
- evaluarea participativă a procesului de educație incluzivă, implicarea părinților, copiilor, experților, cadrelor didactice, reprezentanților societății civile;
- sensibilizarea opiniei publice comunitare în vederea promovării educației incluzive.

Crearea unui mediu școlar incluziv într-o instituție publică modernă reprezintă una dintre prioritățile incluse în calendarul procesului de integrare europeană, dar reprezintă și scopul principal al procesului de democratizare a educației prin racordare la cerințele societății. La etapa actuală, când întreaga republică se află în plină reformă, când societatea face eforturi să treacă de la modelele excesiv centralizate la cele incluzive și democratice, tot mai frecvent în societate se vehiculează noțiunea de cultură organizațională. Perceperea clară și profundă a nevoii de schimbare de către managerii școlari este indispensabilă procesului schimbării, de aceea trebuie susținută de un complex de activități efective din partea cadrelor didactice.

Concluzii: În rezultatul cercetării managementului educației inclusive din Republica Moldova, pot fi formulate următoarele Concluzii:

1. Abordarea incluzivă se regăsește nu numai la nivelul sistemului de educație ci și la nivelul procesului didactic. Principalele trăsături ale procesului didactic de tip incluziv sunt cele care țin de adaptarea lui la diferențele dintre copii.
2. Profesorii care au o experiență bogată în viața personală și socială folosesc relația cu părinții și cu alți membri ai comunității pentru a-și îmbunătăți metodele folosite în predarea-învățarea la clasă. Relațiile dintre profesori sunt o sursă de învățare și un schimb de experiență continuu.
3. Practicile curente duc prin reflexivitate la acumulare de experiență care trebuie împărtășită cu colegii pentru a deveni o altă sursă de îmbunătățire a învățării.
4. Profesorul este cel care organizează situațiile de învățare în care implică toți elevii și el poate valoriza potențialul fiecăruia, într-o manieră pozitivă și flexibilă.
5. Învățarea școlară este un proces continuu care se desvârșește în urma interacțiunilor din clasă și pune în valoare acumulările fiecărui elev. Pentru dezvoltarea personalității elevului și construirea competențelor lui psihosociale, procesul de învățare este mai important ca produsul.
6. Elevul nu poate fi considerat o problemă, dacă nu se adaptează ritmurilor propuse de învățare școlară.
7. Mereu se oferă o laudă precisă, pozitivă în timp ce elevul învață. Se oferă elevilor informații precise despre ceea ce fac bine sau corect; spre exemplu, "ai colorat foarte frumos!" sau "ai rezolvat foarte bine aceste probleme de matematică". Lauda generalizată poate duce la învățarea neintenționată, care este dificil de revizuit.
8. Elevii cu CES pot învăța prin încercări, deci direcționând lauda la comportamentul foarte specific este un aspect foarte important. Învățarea bazată pe asocieri nereale poate apărea dacă elevii corelează în mod eronat ceva ce fac cu lauda primită.

În vederea sporirii eficientizării educației inclusive din Republica Moldova, se propun următoarele Recomandări:

1. Utilizarea întăririi semnificative - Întăritorii pot fi orice, de la laudă la obiecte tangibile care sporesc comportamentul elevului este de a învăța. Elevii cu CES nu pot fi motivați cu întăririi Comune care funcționează la alți elevi. Aceștia pot prefera un timp petrecut singur, timp pentru a vorbi cu o persoană preferată din școală, o excursie la cantină, un exercițiu de rutină (de exemplu, plimbare), timp pentru a juca cu un obiect dorit, muzică, un joc, o rutina preferată, elemente care ofera stimularea senzorială sau statul la fereastră. Este important de a ști ce funcționează ca întărire pentru fiecare copil.

2. Planificarea sarcinile la un nivel adecvat de dificultate - Elevii cu CES pot fi deosebit de vulnerabili la anxietate și intoleranți la sentimentele de frustrare dacă nu își pot îndeplini sarcinile alocate. Creșterea nivelului de dificultate treptat și sprijinirea învățării (mai ales cu informații vizuale, mai degrabă decât doar explicații orale) va ajuta la minimizarea frustrării elevilor.

3. Utilizarea materiale adecvate vârstei - Este important de a respecta demnitatea elevilor cu CES inclusiv prin intermediul tipului de materiale alese pentru instruire. Chiar dacă instruirea trebuie să fie modificată semnificativ, materialele de învățare trebuie să fie adecvate vârstei elevului. Nu trebuie de subestimat capacitatea de înțelegere a elevului pe baza aparențelor și, în egală măsură, nu se raportează permanent la standardul elevilor tipici. Fiecare elev este unic și are un prag de la care învățarea se poate produce eficient. Un dascăl dedicat poate observa pragul de învățare și poate genera o schimbare fundamentală în curba de învățare a unui elev cu CES.

4. Furnizarea oportunități de exprimare a opțiunii/preferinței - Dat fiind faptul că elevii cu CES pot fi frecvent frustrați de incapacitatea lor de a se face înțeleși, aceștia au nevoie de instruire și practică pentru a face alegeri benefice pentru ei înșiși. Se ține cont de faptul că multe aspecte ale vieții lor pot fi bine structurate și controlate de adulți. Trebuie astfel dezvoltate metode individuale de a oferi studenților posibilitatea de a alege în absența unei abilități de a comunica. Învățarea directă de a face alegeri poate fi o metodă utilă. Alegerea ar trebui să se limiteze la una sau două activități preferate până când elevul înțelege conceptul de alegere. Alegerile de tip deschis nu vor spori abilitatea elevului de a face alegeri și pot genera frustrare.

5. Împărțirea instrucțiunilor orale în pași mici - Atunci când se furnizează instrucțiuni pentru elevi cu CES, trebuie de evitat seriile lungi de informații orale. După cum s-a discutat mai sus, instruirea orală cu indicii și reprezentări vizuale îi vor ajuta pe elevi să înțeleagă. Trebuie de acordat atenție problemelor de procesare și de stimulare. Elevii cu CES ar putea avea nevoie de mai mult timp pentru a răspunde decât ceilalți elevi. Acest lucru poate fi legat de dificultăți cognitive și / sau motorii. Elevii cu CES ar putea avea nevoie să proceseze fiecare componentă a mesajului sau cerinței și prin urmare, au nevoie de timp suplimentar pentru a răspunde. Oferind timp suplimentar în general, și un timp suficient între instrucțiuni și răspunsurile elevilor sunt câteva tactici importante pentru sprijinirea elevilor cu CES.

6. Utilizarea exemplelor concrete și activități practice – Predarea de idei abstracte și gândire conceptuală utilizând exemple specifice și schimbarea exemplelor astfel încât conceptul să nu fie învățat accidental ca aplicându-se într-un singur mod. Utilizarea analizei sarcinilor. Profesorii și părinții ar putea avea nevoie să etapizeze sarcinile complexe în sub-sarcini și să se le consolideze în pași mici, care pot fi învățați. Pentru fiecare pas al unei sarcini complexe, elevul trebuie să aibă abilitățile necesare pentru a o îndeplini. Aceste sub-abilități pot fi învățate și întărite succesiv. Aptitudinile de viață, abilitățile sociale și abilitățile academice pot fi analizate și abordate ca sarcini și sub-sarcini, cu fiecare pas învățat și apoi legat la următoarea sub-sarcină a lanțului.

7. Utilizarea metodei încercărilor discrete - Utilizarea promptării pentru a ajuta elevii să învețe este un element important al instruirii pentru unii elevi cu CES. Prompturile pot fi fizice, gestuale sau verbale. Acestea ar trebui folosite doar atât timp cât sunt necesare deoarece elevii pot deveni dependenți de solicitări. Promptul este adesea conceput pentru a modela comportamentul dorit sau pentru a asista elevul în efectuarea ei.

8. Introducerea sarcinilor necunoscute într-un mediu familiar atunci când este posibil - Atunci când nu este posibilă introducerea unor sarcini necunoscute într-un mediu familiar, se pregătește elevul pentru noua sarcină folosind elemente de sprijin cum ar fi imagini, casete video și / sau povestiri sociale.

9. Organizarea materialele didactice și situația pentru a evidenția ceea ce este important Se utilizează materiale didactice de sprijin din școală și suporturile vizuale pentru a: ajuta elevul să aibă acces la informații, a preda noi sarcini.

10. Direcționarea și extinderea activităților utile - Dacă elevul este fixat pe un obiect sau pe un subiect, cum ar fi o culoare sau forma, se utilizează pentru a preda un concept. O activitate de învățare poate fi centrată pe un singur subiect. Se cunoaște elevul pentru a menține o listă de puncte tari și interese. Membrii familiei pot oferi informații valoroase pentru profesori legate de abilitățile dezvoltate acasă și în comunitate. Pe acestea pot fi construite abilități de învățare și comportamente dezirabile.

11. Dezvoltarea zonelor de talent și de interes - În cazul în care elevul demonstrează un interes și o putere deosebită într-un anumit domeniu (de exemplu, muzică, teatru, artă, grafică, calculator), acestea sunt oportunități de dezvoltare a unei expertize suplimentare în acest domeniu.

Referințe bibliografice:

1. Hotărârea Guvernului nr. 523 din 11.07.2011 cu privire la aprobarea Programului de dezvoltare a educației incluzive în Republica Moldova pentru anii 2011-2020. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 114-116/589, 15.07.2011.
2. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 732 din 16.09.2013 cu privire la Centrul Republican de Asistență Psihopedagogică și Serviciul raional/municipal de asistență psihopedagogică. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 206-211/823, 20.09.2013.
3. Legea nr. 60 din 30 martie 2012 privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 155-159/508, 27.07.2012.